CC BY-NC-SA 4.0

Auli Harju, Katja Laine, Minna Satama ja Petra Falin

Sosiaalinen media on tutkijalle aarrearkku täynnä eettisiä haasteita

Sosiaalinen media tarjoaa tutkimukseen arvokasta aineistoa, mutta sen hyödyntämiseen liittyy eettisiä ja oikeudellisia kysymyksiä. Vasta julkaistu ohje Näkökulmia sosiaalisen median eettiseen ja vastuulliseen tutkimukseen tarjoaa niihin apua.

Sosiaalisen median aineistojen vastuullisen tutkimuskäytön tueksi on julkaistu uusi dokumentti ”Näkökulmia sosiaalisen median eettiseen ja vastuulliseen tutkimukseen” (Eilo ym. 2026), joka on saatavilla Zenodossa. Dokumentin työstäminen sai alkunsa käytännön tarpeesta.

Tutkimushallinnon, tutkimuksen tuen ja tutkimuspalveluiden Finn-ARMA-verkoston Datakoulutukset-työryhmässä tunnistettiin, että korkeakoulujen datatukipalveluihin tulee paljon kysymyksiä sosiaalisen median aineistojen keräämiseen, tutkimiseen ja käsittelyyn liittyen. Datatuessa toimivat asiantuntijat kokevat auttamisen usein hankalaksi, koska sosiaalisen median tietosuoja-asiat ja eettiset kysymykset ovat kimurantteja ja avun antaminen edellyttää usein paitsi lainsäädännön ja eettisten periaatteiden, myös sosiaalisen median alustojen ja niihin liittyvien näkökulmien tuntemusta. Tunnistettu ongelma oli korkeakouluille ja niiden datatukipalveluille yhteinen, joten oli luontevaa myös yrittää löytää siihen ratkaisuja yhdessä.

Tästä lähtökohdasta marraskuussa 2023 perustettiin työryhmä, jonka tavoitteena oli työstää ohje avuksi sosiaalisen median aineistojen tutkimiseen. Työryhmään kuului asiantuntijoita eri korkeakouluista: Heikki Eilo ja Saila Huuskonen Tampereen yliopistosta, Auli Harju Hämeen ammattikorkeakoulusta, Katja Laine Vaasan yliopistosta ja Manna Satama Itä-Suomen yliopistosta. Tutkimuseettisestä neuvottelukunnasta mukana työryhmässä oli aluksi Iina Kohonen ja elokuusta 2024 lähtien Petra Falin.

Työryhmä ajatteli työskentelyn alussa, että työ olisi valmis vuodessa ja tuloksena olisi ohje sosiaalisen median tutkimuskäyttöön. Tämä paljastui liian kunnianhimoiseksi. Työryhmä työskenteli muun työn ohella, minkä takia laajaksi ja monihaaraiseksi osoittautunut työ vei kommenttikierroksineen pari vuotta. Matkan varrella myös dokumentin nimi muuttui ohjeesta ensin suositukseksi, ja lopulta vasta viimeisen kommenttikierroksen jälkeen, kesällä 2025, päädyttiin sisältöä paremmin kuvaavaan otsikkoon. Dokumentti tarjoaa näkökulmia, ei yksiselitteisiä ohjeita tai suositusta.

Dokumentin valmistelu herätti laajasti kiinnostusta tiedeyhteisössä.

Dokumentti kirjoitettiin yleisluonteiseksi, ilman yksityiskohtaisia esimerkkejä vaikkapa tietynlaisista tutkimusasetelmista tai sosiaalisen median aineistoista. Tätä valintaa voidaan perustella sillä, että sosiaalisen median alustat ovat keskenään monella tapaa erilaisia niin vuorovaikutuksen muotojen, käyttäjien ja käyttötarkoitusten kuin käyttöehtojenkin osalta. Siten on lähes mahdotonta antaa konkreettista ohjeistusta, joka pätisi lukuisiin erilaisiin konteksteihin. Pysytteleminen yleisellä tasolla oli ainoa keino tuottaa dokumentti, joka palvelisi laajasti eri tieteenaloja ja erilaisia tutkimusasetelmia. Tämä on myös yhdenmukainen muoto muunkin eettisen ohjeistuksen, esimerkiksi TENKin eettisten ohjeiden, kanssa. Lisäksi sosiaalisen median alustat käyttöehtoineen muuttuvat, joten kiinnittyminen tällä hetkellä käytössä oleviin alustoihin olisi merkinnyt dokumentin nopeaa vanhenemista.

Työryhmä tunnisti tarpeen myös yksityiskohtaisia, käytännön esimerkkejä sisältävälle ohjeistukselle, vaikka nyt julkaistu dokumentti ei niitä suoraan tarjoakaan. Siksi työryhmän toiveena on, että sosiaalisen median aineistoja tutkimuksessaan hyödyntävät löytäisivät konkreettisia ja mallikelpoisia esimerkkejä aiemmasta tutkimuksesta. Tämä tietenkin edellyttää, että sosiaalisen median aineistoja hyödyntävässä tutkimuksessa avataan kulloistakin eettistä pohdintaa ja tehtyjä menetelmällisiä valintoja.

Apu eettisiin pohdintoihin

Työryhmän tuottama dokumentti ei ole tyhjentävä ohje sosiaalisen median aineistojen tutkimuskäyttöön, mutta se tarjoaa sosiaalisen median tutkijalle näkökulmia eettisyyden ja vastuullisuuden puntarointiin. Näkökulmat perustuvat ennen kaikkea Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) eettisiin ohjeisiin ja nykyiseen lainsäädäntöön.

Tekijänoikeuksien osalta dokumentissa yhtäältä muistutetaan, että tekijänoikeuslaki koskee myös sosiaaliseen mediaan ladattuja tekstejä, kuvia, videoita ja muita vastaavia tuotoksia, toisaalta tuodaan esiin sitaattioikeuden antama mahdollisuus siteerata tutkimuksessa tekijänoikeuden alaista materiaalia. Työryhmä selvitti myös eri korkeakoulujen lakiasiantuntijoilta heidän tulkintaansa siitä, voiko tekijänoikeuslain pykälän 13b kappaleiden valmistamista tekstin- ja tiedonlouhintaa varten soveltaa sosiaalisen median aineistoihin. Tästä ei ole oikeuskäytäntöä eikä kansallista linjausta, ja kyselykierros osoitti, että tutkimusorganisaatioissa tulkitaan pykälän soveltuvuutta eri tavoin. Työryhmä päättikin sisällyttää nämä erilaiset tulkinnat dokumenttiin, jotta tieto vaihtelevista käytännöistä saataisiin näkyväksi.

Tutkimuseettisestä näkökulmasta dokumentissa korostuvat tutkittaviin kohdistuvien haittojen ja riskien arviointi sekä sosiaalisen median aineistojen julkisuuteen liittyvät kysymykset. Dokumentin työstämisen aikana työryhmä tasapainoili pitkään eettisten ohjeiden tulkintojen kanssa, koska koettiin tärkeäksi löytää kaikki mahdolliset keinot tutkijan työn helpottamiseksi. Lopulta päädyttiin kuitenkin siihen, että dokumentin tuki perustuu pohdintojen helpottamiseksi tarjottaviin kysymysmuotoisiin askelmerkkeihin, joilla tuodaan näkyväksi olemassa olevia suosituksia ja säännöksiä.

Askelmerkit kohdentuvat ensin tutkimuskysymyksiin ja tutkimuskohteena olevaan sosiaaliseen mediaan käyttäjineen. Tämän jälkeen huomiota kiinnitetään tutkittavien tietosuojaan ja yksityisyyden suojaan sekä tutkimuseettisiin kysymyksiin, kuten siihen, kuinka tutkittavia voidaan informoida ja onko suostumus tutkimukseen osallistumisesta pyydettävissä. Askelmerkkien viimeiset kysymykset koskevat tutkimusaineistojen säilytystä ja tutkimuksen tulosten sekä mahdollisesti tutkimusaineistojen julkaisua.

Kommenttikierrokset auttoivat eteenpäin

Työryhmä pyysi asiantuntijakommentteja dokumenttiin kahteen otteeseen. Suppeammalla kommenttikierroksella keväällä 2025 pyydettiin muutamien organisaatioiden tietosuoja-asiantuntijoilta palautetta, jotta luonnos pystyttiin hiomaan laajempaa, tutkimusyhteisölle suunnattua kommentointikierrosta varten. Laajempi kommentointi toteutettiin kesäkuussa 2025. Kommentointipyyntö lähetettiin sähköpostitse viidelle verkostolle ja yhdistykselle (Tutkimusetiikkaverkosto, Tohtorikoulutusverkosto, DARIAH-FI, Rajapinta ry, AMK-sektori), mitä kautta kommentointipyyntö tavoitti laajan joukon asiantuntijoita ja tutkijoita. Kommentteja saatiin kuukauden aikana 40.

Kommenttikierroksella dokumentin yleisluonteisuus herätti kysymyksiä ja kritiikkiä. Kommenteissa toivottiin valtakunnan tason linjausta ja selkeitä käytännön toimintaohjeita. Kommenttien ansiosta työryhmä pyrki selkeyttämään dokumentin sanamuotoja, sekä tuomaan aiempia versioita painokkaammin esiin sosiaalisen median tutkimisen tärkeyttä sekä tieteen vapautta. Näiden korostaminen koettiin tärkeäksi, sillä työryhmä tunnisti tutkijoiden kokeman ristiriidan sen välillä, miten vapaasti sosiaalisen median alustat keräävät käyttäjistään tietoa, kun taas tutkimuskäyttöön tehdyt otannat kunnioittavat eettistä ohjeistusta ja lainsäädäntöä.

Esitykset eri tilaisuuksissa toivat työlle näkyvyyttä

Työryhmä esitteli luonnosta useaan otteeseen eri tilaisuuksissa aivan luonnoksen alkuvaiheilta loppumetreille saakka. Alkuvaiheessa ryhmän perustamisesta tiedotettiin Finn-ARMA-verkoston ja Avoimen tieteen ja tutkimuksen (AVOTT) tilaisuuksissa, jotta voitiin myös välittää kutsua liittyä mukaan työryhmään. Kun dokumentin rakenne oli alkanut muotoutumaan, sen etenemisestä ja kipupisteistä haluttiin viestiä avoimesti sopiviksi katsotuissa tilaisuuksissa, jotta laajemmalla asiantuntijayhteisöllä oli mahdollisuus antaa arvokasta palautetta ja myös tuoreita näkökulmia. Työn edistymistä ja askelmerkkien ensimmäistä luonnosta esiteltiin Tutkimuspalvelupäivillä Vaasassa syksyllä 2024.

Dokumentin työstäminen herätti laajasti kiinnostusta varsinkin sosiaalisen median tutkimukseen keskittyneiden tieteenalojen yhteisöissä, datatuessa sekä tutkimusetiikkaverkostoissa. Keskeneräistä luonnosta pyydettiin käyttöön sosiaalisen median eettisten näkökulmien puntaroinnin tueksi ja esiteltäväksi erilaisissa tilaisuuksissa. Työryhmä päätti, että luonnosta ei jaeta keskeneräisenä käyttöön työryhmän ulkopuolelle, mutta sitä voidaan esitellä sopivissa vaiheissa sellaisissa tilaisuuksissa, jotka tavoittavat luonnoksen kohdeyleisöä. Luonnosta päädyttiin lopulta esittelemään TENKin Etiikan päivässä syksyllä 2024,

Suomen tieteellinen kirjastoseura 1929–2026

Finn-ARMAn tutkimusetiikkaverkoston kokouksessa keväällä 2025 sekä DARIAH-FI-yhteisön tapahtumassa loppuvuodesta 2025.

Työryhmä toivoo keskustelun jatkuvan

Dokumenttia voi hyödyntää oman sosiaalista mediaa koskevan tutkimuksen vastuullisuuden arviointiin sekä opetuksen ja ohjauksen tukena. Dokumenttia saa myös kehittää ja jatkojalostaa esimerkiksi tutkimusorganisaatioiden omia ohjeistuksia laadittaessa. Itä-Suomen yliopistossa on jo tartuttu toimeen ja englanninkielisen version käännöstyö etenee parhaillaan opiskelijatyönä eräällä opintojaksolla. TENK tarjoaa tähän käännöstyöhön kommentointiapua, jolla varmistetaan, että tärkeät termit ja ilmaisut ovat linjassa TENKin ohjeiden käännösten kanssa.

Dokumentin valmistelu herätti laajasti kiinnostusta tiedeyhteisössä ja työryhmä toivookin keskustelun edelleen jatkuvan aktiivisena eri kanavissa dokumentin julkaisun jälkeen. Sosiaalisen median aineistoja käytetään eri tieteenaloilla, joten monitieteinen keskustelu kotimaisilla foorumeilla sosiaalisen median aineistojen eettisestä käytöstä ja yleisemmin sosiaalisen median tutkimuksen tärkeydestä palvelisi niin tutkijoita, ohjaajia, opiskelijoita kuin laajempaakin joukkoa.

Lähteet

Eilo, H., Falin, P., Harju, A., Huuskonen, S., Kohonen, I., Laine, K., & Satama, M. (2026). Näkökulmia sosiaalisen median eettiseen ja vastuulliseen tutkimukseen. *Zenodo*. https://doi.org/10.5281/zenodo.18386110

Kirjoittajat

Auli Harju
Hämeen ammattikorkeakoulu
auli.harju@hamk.fi

Katja Laine
Vaasan yliopisto
katja.laine@uwasa.fi

Manna Satama
Itä-Suomen yliopisto
manna.satama@uef.fi

Petra Falin
Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK
petra.falin@tenk.fi